

Research Article

Identifying the Effective Factors on Reducing the Desire to Marry Using Grounded Theory (GT)

S. Heydari¹, M. Azadyekta^{2*}, A. Kazemi³

1. Ph.D. in Assessment and Measurement, Researcher of Young and Elite Researchers Club of Islamic Azad University, Saveh, Iran.

2*. Associate Professor Psychology, Islamic Azad University of science and research branch, Tehran, Iran. Corresponding Author: m.azadyekta@yahoo.com

3. Master in Industrial and Organizational Psychology Islamic Azad University of Marvdasht, Marvdasht, Iran

Abstract

Marriage is a social contract in which a woman and a man decide to live together as husband and wife based on legal, religious and moral obligations. The aim of the current research was to Identifying the Effective Factors on Reducing the Desire to Marry Using Grounded Theory (GT). The sample of the present study was 15 unmarried students of Islamic Azad University of Electronic Department in the first semester of the academic year 2022-3 and semi-structured interview was used to collect data. The time domain of the research was October 2022 and the method of data analysis was based on grounded theory with the systematic plan of Strauss and Corbin (1990). The findings showed that factors such as behavioral, psychological, economic, cultural, physical health and education, the most important causal factors, social-cultural and religious factors, the most important contextual factors; economic, socio-cultural, family and political factors have been the most important intervening factors in reducing the desire to marry, if in line with that, economic strategies, socio-cultural, personal-family, religious and occupational-educational are used, socio-cultural consequences, health He expected physical-psychological and military-political. According to the research findings; Based on the observed frequency and percentage of the total, among the mentioned factors, the most important factor in reducing the desire to marry is primarily behavioral; In the second degree, they have been identified as psychological, then economic, and if appropriate economic and cultural strategies are adopted, favorable consequences will occur. Therefore, developing appropriate counseling for young people can play an important role in improving this issue. Also, this review can be useful for counseling and psychology centers in order to compile and design content aligned with the values of the Iranian-Islamic society and the issues in this field.

Keywords: effective factors, desire to marry, identification, Grounded theory.

Citation: Heydari, S., Azadyekta, M., Kazemi, A. (2023). Identifying the Effective Factors on Reducing the Desire to Marry Using Grounded Theory (GT). *Journal of Social Psychology*, 11(67), 51-64.

شناسایی عوامل موثر بر کاهش میل به ازدواج با استفاده از نظریه زمینه‌ای

صدیقه حیدری^۱، مهرناز آزادیکتا^{۲*}، اشکان کاظمی^۳

۱. دکتری سنجش و اندازه‌گیری، پژوهشگر باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان دانشگاه آزاد اسلامی، ساوه، ایران.
۲. دانشیار گروه روانشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران، تهران، ایران. نویسنده مسئول: m.azadyekta@yahoo.com
۳. کارشناسی ارشد روانشناسی صنعتی و سازمانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت، مرودشت، ایران.

چکیده

ازدواج قراردادی اجتماعی بوده که در متن آن، یک زن و یک مرد براساس تعهدات قانونی، شرعی و اخلاقی تصمیم می‌گیرند در ساختار زن و شوهر با هم زندگی کنند. هدف پژوهش حاضر شناسایی عوامل موثر بر کاهش میل به ازدواج با استفاده از نظریه زمینه‌ای بوده است. نمونه پژوهش حاضر ۱۵ نفر از دانشجویان مجرد دانشگاه آزاد اسلامی واحد الکترونیکی در نیمسال اول سال تحصیلی ۱۴۰۱-۲ بوده و به منظور جمع‌آوری داده‌ها از مصاحبه نیمه‌ساختارمند استفاده شد. قلمرو زمانی پژوهش مهرماه سال ۱۴۰۱ و روش تحلیل داده‌ها، براساس نظریه زمینه‌ای (گراندد تئوری) با طرح سیستماتیک اشتروس و کوربین (۱۹۹۰) بوده است. یافته‌ها نشان داد عواملی همچون رفتاری، روانشناختی، اقتصادی، فرهنگی، سلامت جسمی و تحصیلی مهم‌ترین عوامل علی؛ عوامل فرهنگی-اجتماعی و مذهبی، مهم‌ترین عوامل زمینه‌ای؛ عوامل اقتصادی، فرهنگی-اجتماعی، خانوادگی و سیاسی مهم‌ترین عوامل مداخله‌گر در کاهش میل به ازدواج بوده‌اند که اگر در راستای آن، راهبردهای اقتصادی، فرهنگی-اجتماعی، شخصی-خانوادگی، مذهبی و شغلی-تحصیلی بکار گرفته شوند، می‌توان پیامدهای اجتماعی-فرهنگی، سلامت جسمی-روانی و نظامی-سیاسی را انتظار داشت. مطابق یافته‌های پژوهش؛ براساس فراوانی مشاهده شده، از بین عوامل ذکر شده، عامل مهم کاهش میل به ازدواج در درجه اول رفتاری؛ در درجه دوم روانشناختی، سپس اقتصادی شناسایی شده‌اند و در صورتی که راهبردهای اقتصادی و فرهنگی مناسب اتخاذ شوند، پیامدهای مطلوب رخ خواهند داد. از این رو تدوین مشاوره‌های مطلوب برای جوانان می‌تواند نقش مهمی در بهبود این مساله داشته باشد. همچنین، این بررسی می‌تواند برای مراکز مشاوره و روانشناسی به منظور تدوین و طراحی محتوای همسو با ارزش‌های جامعه ایرانی-اسلامی و مسائل موجود در این حوزه مفید واقع شود.

کلمات کلیدی: عوامل موثر، میل به ازدواج، شناسایی، نظریه زمینه‌ای.

مقدمه

ازدواج^۱ قراردادی اجتماعی بوده که در متن آن، یک زن و یک مرد براساس تعهدات قانونی، شرعی و اخلاقی تصمیم می‌گیرند در ساختار زن و شوهر با هم زندگی کنند (هاشمی گل‌مهر و همکاران، ۱۳۹۹). برای فرایند ازدواج و زندگی زناشویی توجه به عواملی مانند میزان پایداری و نیز مقدار سازش افراد با یکدیگر، از جمله موارد مهمی است که دو نفری که قصد برقراری این پیوند را با یکدیگر دارند، می‌بایست مدنظر خود قرار دهند؛ زیرا این سازش و پایداری، میزان احساس رضایت افراد از ازدواج را تحت‌الشعاع قرار داده، در نتیجه در کارکرد بهینه خانواده اثرگذار است (صالحی مبارکه و همکاران، ۱۴۰۱). رویداد ازدواج ورود به مرحله جدیدی از زندگی بوده و در همه جوامع رسمی مهم تلقی می‌شود (ماداتیال و بنشوف^۲، ۲۰۰۸؛ به نقل از دهدست، ۱۴۰۱). این رویداد نقش مهمی در عملکرد جامعه از طریق فراهم آوردن بستری برای ارضای نیازهای عاطفی، اقتصادی و روانی اعضای خود دارد (هاشمی گل‌مهر و همکاران، ۱۳۹۹).

در واقع ازدواج سمبل موفقیت اجتماعی است که نقش مهمی در سلامت فرد ایفا می‌کند (رایمو و پارک^۳، ۲۰۲۰) اما مرور اطلاعات آماری ازدواج در سال ۱۳۹۷ نشان می‌دهد میانگین سن زمان ازدواج برای دختران به میزان ۱ سال و ۵ ماه افزایش یافته است. بنابراین میل به ازدواج^۴ چالش مهم در جوانان دختر است (سقزی و گل محمدیان، ۱۴۰۰) و این در حالی است که یک بررسی در کشور نشان داد از جمله عوامل اثرگذار بر نگرش و گرایش نسبت به داشتن رابطه پیش از ازدواج؛ جنسیت افراد بوده به گونه‌ای که در جنس پسر این نگرش و گرایش بیشتر به چشم آمده است (شیخ و همکاران، ۱۴۰۱).

ازدواج و مسائل مربوط به آن از موضوعات مهم و اساسی در ادیان کهن و باستانی به حساب می‌آید. با مطالعه و بررسی متون دینی که سوای از ارزش‌های معنوی و انسانی از نظر تاریخی نیز واجد اعتبارتند، این مفهوم به شکل گسترده و در ابعاد گوناگون بیان شده است (کیانی، ۱۴۰۱) به گونه‌ای که آن را ریشه و منشاء روابط افراد قلمداد کرده است که در آن زن و مرد به دلیل جاذبه‌ای که ریشه در غریزه، آیین و حتی علاقه شدید قلبی دارد؛ گرایش به سمت همدیگر پیدا می‌کنند. شدت این گرایش تا حدی است که این دو نفر خود را تقدیم همدیگر می‌کنند و در نتیجه این رویداد، ساختار مقدس خانواده شکل می‌گیرد. در واقع آنچه انسان را به سمت ازدواج سوق می‌دهد و وی را در مسیری قرار می‌دهد که برای خود همسری اختیار نماید تا در نهایت به آرامش و سعادت نسبی دست پیدا کند، همان نیاز درونی اوست که تحت عنوان نیاز فطری از آن یاد می‌شود (گودرزی و همکاران، ۱۳۹۷). در مسیر زندگی جوانان، ازدواج جدی‌ترین انتخاب است (کیان و لیچر^۵، ۲۰۱۸)؛ اما این انتخاب مسئله‌ای چالش‌برانگیز بوده که به مثابه یک چاقوی دو لبه نیز عمل می‌کند زیرا در لبه دیگر آن، زندگی لبریز از تعارض قرار دارد (لارسون و هولمن^۶،

1. Marriage
2. Madathil & Benschhoff
3. Raymo & Park
4. Desire for Marriage
5. Qian & Lichter
6. Larson & Holman

۱۹۹۴؛ به نقل از سیدحسین طهرانی و همکاران، ۱۴۰۰). در اوایل ازدواج، زن و شوهر با طوفانی از رابطه‌ها و مسئولیت‌های تازه‌ای مواجه می‌شوند که پیش از آن، تجربه‌ای در خصوص آن‌ها کسب نکرده‌اند (گورمان و همکاران، ۲۰۱۹).

از سویی دیگر تغییرات سریع، اقتصادی-اجتماعی و رشد فناوری به سبب تغییراتی در سبک زندگی افراد، زمینه دگرگونی در میل به ازدواج را فراهم می‌نماید (آرمینیا و ترویا، ۲۰۱۷). آمار ازدواج در کشور ایران روند نزولی داشته به گونه‌ای که میانگین سن ازدواج از سال ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۷ تقریباً دو سال افزایش داشته است؛ این مسئله دال بر کاهش میل به ازدواج است. میل به ازدواج، تمایل به کسب منبع عاطفی و جنسی جهت ارضای نیازهای فردی تعریف شده است و به عنوان مهم‌ترین انگیزه جهت تشکیل خانواده و ازدواج مطرح می‌شود (پورشریف، ۱۳۹۴).

خلیلی (۱۴۰۰) در پژوهش خود اذعان داشته است که بررسی‌های انجام شده در حیطه الگوی سنی ازدواج زنان ایرانی، براساس فرضیه‌های متفاوتی همچون تنگناها و تحولات بازار ازدواج شکل گرفته است. او بر این باور است که افزایش سطح تحصیلات برای زنان، به شکلی مستقل عاملی اثرگذار بر الگوی سن و تأخیر در ازدواج آنان می‌باشد. پژوهش شود و اسد^۳ (۲۰۱۸) نیز نشان داد در زنانی پاکستانی که تجربه ازدواج زود هنگام داشتند، همواره مشکلات بین‌فردی و پریشانی روانشناختی بیشتری مشاهده شد که این مسئله به کاهش میل به ازدواج مجدد منجر می‌شود. علاوه بر این، ریاحی و خیاطانه (۱۳۹۷) به نقش مهم اعتماد در روابط بین‌فردی در پیش‌بینی میل به ازدواج اشاره کرده‌اند. بنابراین در این پژوهش به دنبال پاسخ به این سوال بوده‌ایم که عوامل دخیل در کاهش میل به ازدواج در جوانان ایرانی چیست؟ و به صورت ویژه این عوامل را از منظر رویکرد کیفی با تأکید بر نظریه زمینه‌ای^۴ مورد تحلیل قرار دهیم. با توجه به تغییر ساختار سنی جمعیت و تحولات اقتصادی-اجتماعی سطح کلان که ایران تجربه کرده است انتظار می‌رود روندهای ازدواج در بین دوره‌ها و نسل‌های مختلف با تغییراتی همراه باشد (بگی، ۱۴۰۱) به گونه‌ای که نتایج یک پژوهش در کشور حاکمی از آن است که برخی زنان گرایش به روابط خارج از ازدواج پیدا کرده‌اند و مهم‌ترین انگیزه آنان از گرایش به روابط خارج از ازدواج، محرومیت‌های مالی و عاطفی می‌باشد. "احساس تنهایی" و "فرار" از قوانین و چارچوب‌های خانواده از جمله شرایط علی این گرایش بوده و "ندامت" و "احساس طردشدگی"، از جمله پیامدهای این نوع روابط به شمار می‌آید (اکبری و همکاران، ۱۴۰۱). بنابر مطالب ذکر شده، انجام پژوهشی با هدف شناسایی عوامل دخیل در کاهش میل به ازدواج در کشور ضرورت می‌یابد.

مرادی و همکاران (۱۴۰۱) در پژوهشی بیان نمودند فرهنگ ایرانی ایجاب می‌کند خانواده‌ها تاثیر عمیقی بر انتخاب فرزندان‌شان در مساله ازدواج، داشته باشند و از این رو رضایت آنان در این حیطه از جمله

-
1. Gurman et al.
 2. Armenia & Troia
 3. Shaud & Asad
 4. Grounded theory (GT)

موارد مهمی است که یک جوان ایرانی در زمان انتخاب خود باید مدنظر داشته باشد. سقزی و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی با هدف پیش‌بینی میل به ازدواج براساس مشکلات بین‌فردی با میانجی‌گری نگرش به عشق در دانشجویان بیان کردند توجه به عوامل مؤثر بر ازدواج به عنوان مهم‌ترین انتخاب زندگی فرد، همواره مورد توجه متخصصان حوزه خانواده است. با توجه به این پژوهش چنین نتیجه‌گیری شد که ارتباط عاشقانه و صمیمانه می‌تواند آسیب‌های نشأت گرفته از مشکلات بین‌فردی را تعدیل نموده و فرد را به ازدواج تشویق نماید.

خلیلی (۱۴۰۰) در پژوهشی بیان کرد زنان دارای تحصیلات دانشگاهی میانگین بالای سال‌های مجرد را به خود اختصاص داده‌اند، به صورتی که افراد محدوده سنی ۳۰ تا ۳۵ سال بیشترین تأخیر و افراد دارای محدوده سنی ۲۵ تا ۳۰ سال کمترین تأخیر در زمان ازدواج را داشته‌اند. در مقایسه انجام شده در خصوص محل سکونت افراد (شهرنشین و روستائین) یافته‌ها حاکی از آن بود که تحصیلات دانشگاهی باعث ایجاد تاخیر بیشتری در روند ازدواج زنان روستایی نسبت به زنان شهری، شده است.

روش پژوهش

با توجه به اینکه پژوهش حاضر از نوع پژوهش‌های کیفی بود، از نظریه زمینه‌ای با اتکا به رویکرد اشتراوس و کوربین (۱۹۹۰) به عنوان روش مناسب برای مطالعه، استفاده شد. داده‌ها از بین دانشجویان مجرد دانشگاه آزاد اسلامی واحد الکترونیکی در نیمسال اول سال تحصیلی ۱۴۰۱-۲ جمع‌آوری شد. نظر به اینکه آمار و ارقام نشان می‌دهد سن ازدواج میان دختران و پسران، طی سال‌های اخیر بالا رفته است و در پی آن، به تعداد دختران مجردی که سنشان برای ازدواج بالا رفته نیز، افزوده شده است (بشیر و آقایانی‌چاوشی، ۱۴۰۰) به گونه‌ای که این میانگین مطابق سالنامه آماری در سال ۱۳۹۸ به ۲۳/۴ برای دختران افزایش یافته (بختیاری و همکاران، ۱۴۰۰) و همچنان در حال افزایش است تا جایی که از مرز ۳۰ سال عبور کرده است (بشیر و آقایانی‌چاوشی، ۱۴۰۰)؛ در این مطالعه، ۱۵ نفر دختر مجرد بالای ۳۰ سال، نمونه‌های پژوهش را تشکیل دادند. ابتدا با استفاده از نمونه‌گیری مبتنی بر هدف، ۱۰ نفر از افراد مورد مصاحبه قرار گرفتند. سپس جهت رسیدن به وضعیت اشباع از ۵ مورد مصاحبه دیگر نیز بهره گرفته شد. همچنین از روش مصاحبه حضوری برای تکمیل داده‌ها استفاده شد. پژوهشگر نمونه‌های مورد نظر را یافته و پس از کسب توافق لازم جهت انجام مصاحبه و شرکت در مطالعه، به مصاحبه اقدام نمود و بلافاصله پس از اتمام مصاحبه، کلمه به کلمه از متن پیاده شد. در پژوهش حاضر به منظور رعایت اخلاق، در بدو امر، پژوهشگر خود را ملزم به ارائه کارت شناسایی به هر یک از مصاحبه‌شوندگان دانست. توضیحات کلی در مورد اهداف پژوهش به زبان ساده به مصاحبه‌شوندگان ارائه شد. اصل رضایت آگاهانه در این پژوهش رعایت گردید. به مشارکت‌کنندگان در مورد اختیاری بودن شرکت در پژوهش و اینکه در هر مرحله از پژوهش می‌توانند خارج شوند اطمینان داده شد. اصل رازداری و عدم استفاده از بیانات مشارکت‌کنندگان در حوزه‌های مغایر با موضوع پژوهش حاضر، اطمینان خاطر داده شد. علاوه بر این، به مشارکت‌کنندگان توضیح داده شد که در صورت تمایل، نتایج کلی پژوهش پس از تاییده علمی در اختیارشان قرار داده

می‌شود. میانگین زمان مصاحبه $19/13 \pm 5/71$ با کمینه ۱۵ و بیشینه ۳۶ دقیقه بوده است. در کل، ۲۸۷ دقیقه مصاحبه انجام و مورد تحلیل دقیق قرار گرفت. استفاده از رویکرد مقایسه مداوم^۱ بین داده‌ها، طبقه‌هایی که جدید به وجود آمده‌اند، مفروضه‌هایی که از بخش یادآورنویسی‌ها^۲ استخراج شده‌اند و یادداشت‌هایی که در حین انجام مصاحبه ثبت شده‌اند و تحت عنوان یادداشت‌های در عرصه^۳ نامگذاری شده‌اند؛ نقشه راهی برای پژوهشگر فراهم می‌کنند که وی از آن الگو گرفته تا فرآیند نمونه‌گیری نظری را تا زمان رسیدن به اشباع نظری در هر طبقه ادامه دهد.

روش تجزیه و تحلیل در این پژوهش، روش کدگذاری سه مرحله‌ای باز، محوری و هسته‌ای اشتراوس و کوربین به عنوان رویکرد پایه به همراه الگوی عملیاتی تعدیل شده ایوز^۴ (۲۰۰۱) که یک الگوی ترکیبی با پایه تحلیل اشتراوس و کوربین است (باقیراتان^۵ و همکاران، ۲۰۲۰؛ به نقل از حیدری و همکاران، ۱۴۰۰) به عنوان چارچوب عملی هدایت تجزیه و تحلیل مورد کاربرد بوده است که در محیط نرم‌افزاری MAXQDA نسخه آزاد ۲۰۱۸ انجام شده است. برای تأمین روایی و پایایی مطالعه از دو نفر پژوهشگر همکار، تکنیک مثلث‌سازی گوبا و لینکولن و نیز از ضریب کاپا استفاده شد (حیدری و همکاران، ۱۴۰۰) که مقدار آن در پژوهش حاضر بالاتر از ۰/۷ و به میزان ۰/۸۹۶ بدست آمد. نظارت خارجی همچنین راهی برای ارزیابی همسانی^۶ بود؛ به این معنی که داده‌ها به پژوهشگری که ارتباطی با پژوهش نداشته ارائه شد تا بررسی شود که آیا او نیز درک مشابهی از داده‌ها دارد؟ آیا او نیز از این داده‌ها همین نتیجه را می‌گیرد؟ (حیدری و همکاران، ۱۴۰۰)، وقتی که گزارشات و دست‌نوشته‌ها و یادداشت‌های پژوهش به پژوهشگر دیگری داده شد، یافته‌های مشابهی استخراج گردید و موارد مورد اختلاف مورد بازنگری دقیق‌تر واقع شد تا به این وسیله تعیین با عینیت داده‌ها نیز تأمین شود.

یافته‌ها

بررسی ویژگی‌های جمعیت‌ناختی شرکت‌کنندگان در پژوهش نشان داد که از بین ۱۵ نفر مشارکت‌کننده، شرکت‌کنندگان در بازه سنی ۳۱-۴۵ با میانگین $38/07 \pm 4/48$ ، کمینه ۳۱ و بیشینه ۴۵ سال قرار داشته، از نظر سطح تحصیلات نیز ۱۱ نفر کارشناسی و ۴ نفر دارای سطح تحصیلات کارشناسی ارشد بودند.

1. Constant Comparison
2. Memoing
3. Field Notes
4. Eaves
5. Baghirathan
6. Dependibility

جدول ۱. شرایط علی، زمینه‌ای و مداخله‌گر (عنصر پارادایم) موثر در کاهش میل به ازدواج

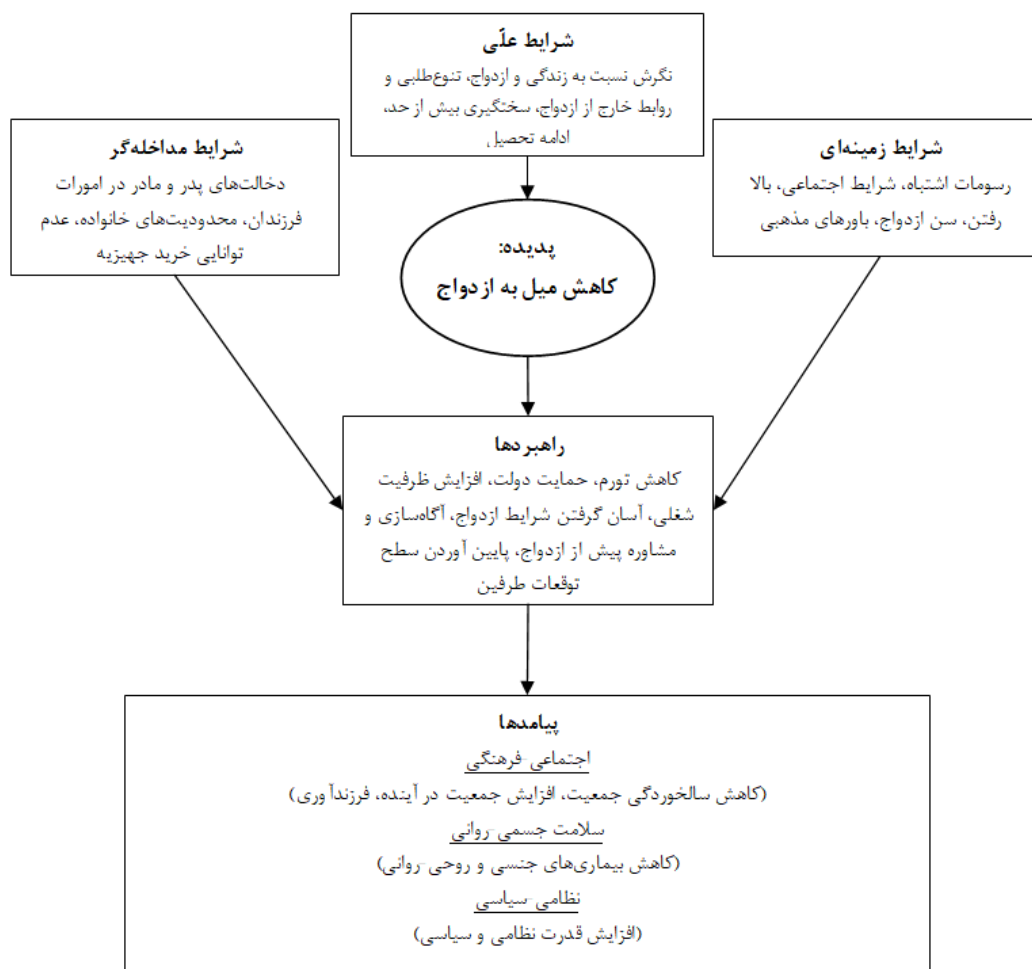
عنصر پارادایم	کد محوری	کد باز	عنصر پارادایم	کد محوری	کد باز			
اقتصادی	فرهنگی-اجتماعی	رسومات اشتباه	پارادایم فرهنگی-اجتماعی	کد محوری فرهنگی-اجتماعی	شرایط بد اقتصادی (گرانی)			
		تجمل‌گرایی			نداشتن شغل مناسب			
		قومیت‌گرایی			استقلال مالی خانم‌ها			
		شرایط اجتماعی			سنگینی مخارج زندگی مشترک			
		تغییرات فرهنگی			درآمد ناکافی			
		بالا رفتن سن ازدواج			بی‌انگیزگی			
		آموزش غلط در خانواده			کاهش آستانه تحمل و سازش			
		از هم گسیختگی خانواده			امید به زندگی و آینده			
		شکاف بین نسلی			بی‌اعتمادی			
		باورهای مذهبی			مذهبی	روانشناختی	مذهبی	نگرش نسبت به زندگی و ازدواج
۱۰	جمع	-	جمع	شکست‌های عاطفی				
سلامت جسمی	خانوادگی	دخالت‌های پدر و مادر در امورات فرزندان	پارادایم خانوادگی	کد محوری خانوادگی	ترس از آینده			
		توقعات نابجای والدین			سابقه ذهنی			
		محدودیت‌های خانواده			ابتلاء به بیماری			
		تسهیلات دانشجویی (وام ازدواج دانشجویی)			اعتیاد			
		وام ازدواج			گرایش به مشروبات الکلی			
		عدم توانایی خرید جهیزیه			تنوع طلبی و روابط خارج از ازدواج			
		مهریه‌های سنگین			روابط دختر و پسر در سن پایین			
		آمار طلاق			راحت‌طلبی			
		بدحجابی			فرهنگی-اجتماعی	رفتاری	فرهنگی-اجتماعی	عدم مسئولیت‌پذیری و عدم متعهد بودن افراد
		باورهای غلط اجتماعی			سیاسی	سیاسی	سیاسی	سختگیری بیش از حد
مسائل سیاسی	سیاسی	سیاسی	سیاسی	تمایل به مهاجرت				
-	-	-	-	ایده‌آل‌گرایی				
-	-	-	-	غرب‌زدگی (ازدواج سفید)				
-	-	-	-	سبک زندگی				
-	-	-	-	گذر از سبک زندگی اسلامی و ایرانی				
-	-	-	-	دیدگاه سنتی نسبت به ازدواج				
-	-	-	-	فرزند طلاق				
-	-	-	-	ادامه تحصیل				
-	-	-	-	تحصیلی				

جمع	۲۹	جمع
	جدول ۲. راهبردهای موثر در افزایش میل به ازدواج	
کد محوری	کد باز	
اقتصادی	کاهش تورم	
	حمایت دولت	
	رفع موانع اقتصادی	
	تسهیل در شرایط پرداخت وام متناسب با سطح زندگی	
	ایجاد تسهیلات برای افراد متاهل در زمینه‌های مختلف فرهنگی و رفاهی	
	فراهم کردن رفاه نسبی در روستاها و شهرستان‌ها جهت کاهش مهاجرت	
	بیمه کردن افراد برای جلوگیری از هزینه‌های درمانی و معیشتی	
	افزایش ظرفیت شغلی	
	کاهش هزینه‌های اضافی دولت	
	فرهنگی-اجتماعی	آسان گرفتن شرایط ازدواج
اشاعه فرهنگ ساده زیستی		
آگاه‌سازی و مشاوره پیش از ازدواج		
ایجاد شرایط لازم برای شناخت طرفین از یکدیگر		
بالا بردن امنیت اجتماعی		
بررسی کردن دلایل طلاق		
ارائه راهکارهایی برای جلوگیری از طلاق		
تشویق و ایجاد حس خوش‌بینی در جوانان نسبت به ازدواج		
آگاه‌سازی والدین		
پایین آوردن سطح توقعات طرفین		
شخصی-خانوادگی	حمایت خانواده‌ها	
	حذف موارد غیرضروری	
	بالا بردن سطح آرامش در خانواده‌ها	
	پررنگ کردن ارزش‌های دینی و معنویات	
مذهبی	ترویج سبک زندگی ایرانی-اسلامی	
	ازدواج در حین تحصیل	
شغلی-تحصیلی جمع	اشتغال به صورت پاره‌وقت در زمان تحصیل	
	۲۶	

جدول ۳. پیامدهای برطرف کردن کاهش میل به ازدواج

کد محور	کد باز
اجتماعی-فرهنگی	کاهش سالخوردگی جمعیت
	افزایش جمعیت در آینده
	کاهش فساد و بی بند و باری
	فرزندآوری
	بهبود نیروی کار جوان
سلامت جسمی-روانی	جلوگیری از تجردگرایی
	کاهش بیماری‌های جنسی
	کاهش بیماری‌های روحی-روانی
	کاهش سقط‌های غیرقانونی جنین
	ایجاد امنیت روانی
نظامی-سیاسی جمع	کاهش افسردگی
	رفع احساس تنهایی
	افزایش قدرت نظامی
	افزایش قدرت سیاسی
	۱۴

در جدول (۱) الی (۳)، مقوله‌های شناسایی شده در قالب شرایط علی، زمینه‌ای، مداخله‌ای، راهبردها و پیامدها تنظیم گردیده است. منظور از شرایط علی، عواملی هستند که مقوله اصلی (کاهش میل به ازدواج) را تحت تاثیر قرار می‌دهند. راهبردها، اقداماتی است که در صورتی که در رابطه با مقوله اصلی یعنی کاهش میل به ازدواج به کار گرفته شوند، می‌توانند این مساله را مرتفع سازند؛ شرایط زمینه‌ای و مداخله‌گر نیز عوامل محیطی و زمینه‌ای ویژه‌ای هستند که راهبردها را تحت تاثیر قرار می‌دهند و پیامدها عواقبی هستند که دستاورد راهبردهای بکار گرفته شده؛ می‌باشند. براساس جدول ذکر شده، در شرایط علی بیشترین تکرار برای کد محوری رفتاری، در شرایط زمینه‌ای برای کد محوری فرهنگی-اجتماعی؛ در شرایط زمینه‌ای برای کد محوری اقتصادی، در راهبردها برای کد محوری اقتصادی و برای پیامدها نیز بیشترین تکرار برای کد محوری عوامل اجتماعی فرهنگی در مصاحبه‌ها مشاهده شد.

نمودار ۱. مدل پارادایمی کاهش میل به ازدواج: شرایط، راهبردها و پیامدها

در نمودار (۱) مدل پارادایمی کاهش میل به ازدواج: شرایط، راهبردها و پیامدها ارائه شده است که مطابق آن از جمله مهم‌ترین شرایط علی موثر در کاهش میل به ازدواج اقتصادی، روانشناختی، سلامت جسمی، رفتاری، فرهنگی، تحصیلی بوده است. در خصوص شرایط زمینه‌ای، مواردی همچون عوامل فرهنگی-اجتماعی، شخصی-خانوادگی، مذهبی و در ارتباط با شرایط مداخله‌گر عوامل خانوادگی، اقتصادی، فرهنگی-اجتماعی، سیاسی نقش پررنگی را نشان دادند که در راستای آن در صورتی که راهبردهای اقتصادی، فرهنگی-اجتماعی، شخصی-خانوادگی، مذهبی، شغلی-تحصیلی بکار گرفته شود، پیامدهای اجتماعی-فرهنگی (کاهش سالخوردگی جمعیت، افزایش جمعیت در آینده، فرزندآوری)؛ سلامت جسمی-روانی (کاهش بیماری‌های جنسی و روحی-روانی) و نظامی-سیاسی (افزایش قدرت نظامی و سیاسی) مورد انتظار خواهد بود.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف شناسایی عوامل موثر بر کاهش میل به ازدواج با استفاده از نظریه زمینه‌ای در پائیز سال ۱۴۰۱ انجام شد. یافته‌های پژوهش حاکی از آن بود که مدل پارادایمی کاهش میل به ازدواج: براساس شرایط، راهبردها و پیامدها دارای ۵۰ عامل در قالب شرایط علی، زمینه‌ای و مداخله‌گر بوده که در راستای آن در صورتی که ۲۶ راهبرد بکار گرفته شود، شاهد ۱۴ پیامد مطلوب در حوزه جمعیت کشور خواهیم بود. از جمله این پیامدهای مطلوب می‌توان به مواردی همچون کاهش سالخوردگی جمعیت، افزایش جمعیت در آینده، کاهش فساد و بی‌بند و باری، افزایش فرزندآوری، بهبود نیروی کار جوان، جلوگیری از تجردگرایی، کاهش بیماری‌های جنسی، کاهش بیماری‌های روحی-روانی، کاهش سقط‌های غیرقانونی جنین، ایجاد امنیت روانی، کاهش افسردگی، رفع احساس تنهایی، افزایش قدرت نظامی و سیاسی اشاره نمود.

در تبیین یافته‌های پژوهش حاضر می‌توان گفت مصاحبه‌شوندگان به مقدس بودن پیوند ازدواج اشاره کرده و بر این باور بودند که ازدواج منجر به متعهد شدن طرفین نسبت به زندگی مشترک می‌گردد. این یافته با یافته‌های هاشمی گل‌مهر و همکاران (۱۳۹۹) و دهدست (۱۴۰۱) همسو بوده است. همچنین لازمه ازدواج، مقید و پایبند بودن طرفین بوده که به واسطه آن کارکرد بهنجار خانواده تحت تاثیر مثبت قرار می‌گیرد (صالحی مبارکه و همکاران، ۱۴۰۱). مرور اطلاعات آماری ازدواج نشان داده است که میانگین سن زمان ازدواج برای دختران افزایش یافته است (سقزی و گل‌محمدیان، ۱۴۰۰؛ بگی، ۱۴۰۱) و آمار ازدواج در کشور سیر نزولی پیدا کرده است (پورشریف، ۱۳۹۴)؛ در پژوهش حاضر نیز مصاحبه‌شوندگان افزایش سن ازدواج را نیز دلیلی بر کاهش میل به ازدواج دانسته‌اند؛ از این‌رو می‌توان گفت این یافته با پژوهش بگی (۱۴۰۱)، سقزی و گل‌محمدیان (۱۴۰۰) و پورشریف (۱۳۹۴) همسو بوده است. پژوهش‌های پیشین حاکی از آن بود که جنسیت عاملی تاثیرگذار بر نگرش و گرایش به ارتباط قبل از ازدواج (شیخ و همکاران، ۱۴۰۱) یا خارج از ازدواج (اکبری و همکاران، ۱۴۰۱) است، این مساله در مصاحبه‌های انجام گرفته نیز به چشم آمد؛ بنابراین می‌توان گفت از این جهت، یافته‌های پژوهش حاضر با یافته‌های شیخ و همکاران (۱۴۰۱) و اکبری و همکاران (۱۴۰۱) همسو بوده است.

از نظر مصاحبه‌شوندگان مذهب و باورهای دینی نقش مهمی در مقوله افزایش میل به ازدواج دارد و از این منظر یافته‌های پژوهش حاضر با یافته‌های کیانی (۱۴۰۱) همسو می‌باشد. این رویداد پرفضیلت، پیوندی مهم است که بنیان روابط انسان را ایجاد کرده و در آن زوجین به واسطه نیرویی قوی به هم جذب شده تا ساختار پویای خانواده را به وجود آورند (گودرزی و همکاران، ۱۳۹۷). علی‌رغم اینکه ازدواج جدی‌ترین انتخاب برای جوانان می‌باشد (کیان و لیچر، ۲۰۱۸)؛ اما روند آن پیچیده بوده و چالش‌های آن مانع از تمایل جوانان به گرایش به ازدواج می‌شود. این یافته همسو با یافته‌های سیدحسن‌طهرانی و همکاران (۱۴۰۰) می‌باشد. ترس از اینکه در آینده با یک زندگی پر از تعارض (لارسون و هولمن، ۱۹۹۴؛ به نقل از سیدحسن‌طهرانی و همکاران، ۱۴۰۰) مواجه شوند، منجر به کاهش میل به ازدواج شده است. از سویی دیگر عدم مسئولیت‌پذیری نیز عامل دیگری است که کاهش میل به ازدواج را تشدید می‌کند. این یافته همسو با یافته‌های گورمان و همکاران (۲۰۱۹) می‌باشد. جوانان در فرایند ازدواج، با انبوهی از مسئولیت‌های تازه برخورد می‌کنند که قبلاً (پیش از ازدواج)، تجربه‌ای نسبت به آن کسب نکرده‌اند

(گورمان و همکاران، ۲۰۱۹).

از سویی دیگر آسیب‌های موجود در خانواده و ضعف در آگاهی‌های لازم پیش از ازدواج عوامل آسیب‌زا برای خانواده به شمار می‌رود. این یافته‌ها با یافته‌های حاصل از پژوهش‌های میرمحمدصادقی (۱۳۹۷) و رضوی و همکاران (۱۳۹۷) همسو می‌باشد. از دید مصاحبه‌شوندگان تغییرات سریع، اقتصادی-اجتماعی و رشد فناوری به سبب تغییراتی در سبک زندگی افراد باعث کاهش میل به ازدواج می‌شود. این یافته با یافته‌های آرمینیا و ترویا (۲۰۱۷) همسو می‌باشد. به زعم آنان موارد ذکر شده، زمینه دگرگونی در میل به ازدواج را فراهم می‌کنند (آرمینیا و ترویا، ۲۰۱۷).

از نظر خلیلی (۱۴۰۰) و بگی (۱۴۰۱) تحصیلات بر الگوی سنی ازدواج و تاخیر در آن تاثیرگذار بوده است. در پژوهش حاضر نیز، مصاحبه‌شوندگان به نقش تحصیلات در به تاخیر افتادن ازدواج و کاهش میل به ازدواج اشاره کرده‌اند، از این‌رو پژوهش حاضر همسو با یافته‌های بگی (۱۴۰۱) و خلیلی (۱۴۰۰) می‌باشد. علاوه بر این، ریاحی و خیاطانه (۱۳۹۷) به نقش مهم اعتماد در روابط بین‌فردی در پیش‌بینی میل به ازدواج اشاره کرده‌اند. در پژوهش حاضر نیز، بی‌اعتمادی و روابط بین‌فردی از جمله موارد اثرگذار در کاهش میل به ازدواج گزارش شدند. بنابراین یافته‌های پژوهش حاضر با یافته‌های ریاحی و خیاطانه (۱۳۹۷) همسو بوده است.

بنابر یافته‌های پژوهش حاضر از جمله موارد دیگری که منجر به کاهش میل به ازدواج می‌شوند، سختگیری خانواده‌هاست. این یافته با یافته‌های مرادی و همکاران (۱۴۰۱) همسو بوده است. به نظر مرادی و همکاران (۱۴۰۱) تاثیر عمیق خانواده، مسئله رضایت خانواده و والدین موردی است که زوجین در حین انتخاب و تصمیم خود برای ازدواج، باید مورد توجه ویژه قرار دهند. دیدگاه سنتی نسبت به ازدواج مورد دیگری بود که در پژوهش حاضر از جمله عوامل موثر در کاهش میل به ازدواج شناسایی شد. این یافته با یافته‌های حاصل از پژوهش بگی (۱۴۰۱) همسو بوده است. مدل مرد نان‌آور خانواده ایرانی در تمایل به ازدواج افراد اثرگذار بوده است (بگی، ۱۴۰۱).

مطابق یافته‌های پژوهش حاضر، ایجاد شرایط لازم برای شناخت طرفین از یکدیگر و مشاوره‌های پیش از ازدواج راهکار مناسبی برای افزایش میل به ازدواج است. این یافته با یافته‌های رضایی و همکاران (۱۴۰۱) همسو می‌باشد. مطابق پژوهش‌های پیشین، برنامه‌های آموزشی پیش از ازدواج احتمال داشتن ازدواج همراه با کیفیت را افزایش می‌دهد (رضایی و همکاران، ۱۴۰۱). از دیگر عوامل شناسایی شده در پژوهش حاضر نیز، باورهای غلط خانواده‌ها و آداب و رسوم اشتباه در خصوص مقوله ازدواج بوده است. در این راستا، از جمله علل تأخیر در ازدواج مواردی همچون داشتن خانواده ضد ازدواج، شخصیت فردیت طلب و زندگی در جامعه مشوق تجرد بوده است. در نتیجه دستاورد این تاخیر، علی‌رغم اینکه منجر به کسب برخی موفقیت‌ها برای افراد مجرد می‌شود؛ بروز هیجان‌های منفی و نارضایتی از وضع موجود را در پی خواهد داشت. از سویی دیگر در صورتی که این نیاز به شیوه صحیح ارضا نگردد، منجر به ایجاد حجم زیادی از ناراحتی‌ها و بیماری‌های جسمی و روانی خواهد شد. به طور کلی، اخیراً به دلایل مختلفی، نهاد خانواده با آسیب‌های بسیاری روبرو شده که می‌توان به مواردی همچون عدم آگاهی لازم قبل از ازدواج،

انتخاب غلط و عدم مهارت لازم به منظور آغاز زندگی زناشویی، اشاره نمود (میرمحمدصادقی، ۱۳۹۷؛ رضوی و همکاران، ۱۳۹۷). با توجه به یافته‌های حاصل از این پژوهش، این بررسی می‌تواند برای مراکز مشاوره و روانشناسی به منظور تدوین و طراحی محتوای همسو با ارزش‌های جامعه ایرانی-اسلامی و مسائل موجود در این حوزه مفید واقع شود.

منابع

- اکبری، رضا، توسلی، افسانه، قدیمی، بهرام. (۱۴۰۱). مطالعه کیفی علل و پیامدهای روابط خارج از ازدواج (مورد مطالعه زنان شهرستان رفسنجان)، **پژوهش‌های جامعه‌شناختی**، ۱۶ (۱: ۵۵)، ۷-۳۰.
- بختیاری، علیرضا، رازقی نصرآباد، حجه بی‌بی، علی‌مندگاری، ملیحه، عسکری ندوشن، عباس. عسکری ندوشن، عباس. (۱۴۰۰). تعیین‌کننده‌های سن قصد شده ازدواج: پژوهشی در میان جوانان شهر اصفهان، **جامعه‌شناسی ایران**، ۲۲ (۲)، ۱۰۴-۱۲۹.
- بشیر، حسن، آقاییانی چاوشی، محمدرضا. (۱۴۰۰). نظریه هم‌فرهنگی و افزایش سن ازدواج دختران تحلیل فیلم شماره ۱۷ سهیلا، **رسانه**، ۳۲ (۲)، ۱۳۱-۱۵۲.
- بگی، میلاد. (۱۴۰۱). تعیین‌کننده‌های تغییرات نسلی و دوره‌ای ازدواج در ایران، **مطالعات میان رشته‌ای در علوم انسانی**، ۱۴ (۴: ۵۶)، ۳۵-۶۲.
- پورشریف، حسین. (۱۳۹۴). **جوان، شادی و رضایت از زندگی**، انتشارات دارالحديث، چاپ اول.
- حیدری، صدیقه، یکتا، محمدرضا، برزگر، مجید. (۱۴۰۰). تحلیل کیفی عوامل موثر بر استرس بیماری کووید-۱۹ با استفاده از نظریه داده بنیاد. **رویش روان‌شناسی**، ۱۰ (۹)، ۲۰-۱۳.
- خلیلی، مهدی. (۱۴۰۰). تحلیل نسلی-مقطعی تغییرات ازدواج زنان ایران با استفاده از جداول عمر زناشویی، **انجمن جمعیت‌شناسی ایران**، ۱۶ (۳۱)، ۷-۳۱.
- دهدست، کوثر. (۱۴۰۱). استعاره‌های جوانان ایرانی از ازدواج مبتنی بر نظریه استعاره شناختی. **پژوهش‌های مشاوره**، ۲۱ (۸۱)، ۳۸-۵.
- رضایی، مریم، اسدپور، اسماعیل، محسن‌زاده، فرشاد، زهراکار، کیانوش. (۱۴۰۱). شناسایی نیازهای آموزشی پیش از ازدواج مجدد: یک مطالعه گراندد تئوری، **علوم روانشناختی**، ۲۱ (۱۱۳)، ۸۶۷-۸۸۴.
- رضوی، سیدحسین، جزایری، رضوان‌السادات، احمدی، سیداحمد، اعتمادی، عذرا. (۱۳۹۷). مقایسه‌ی تأثیر برنامه‌ی آماده‌سازی پیش از ازدواج براساس مدل اولسون و بسته‌ی مشاوره پیش از ازدواج بومی بر مشکلات دوران عقد زوجین. **خانواده‌پژوهی**، ۱۵ (۲)، ۱۸۱-۱۹۵.
- سقزی، ایوب، گل محمدیان، محسن. (۱۴۰۰). نقش واسطه‌ای سبک‌های عشق‌ورزی در رابطه احساس تنهایی عاطفی و اجتماعی با رغبت به ازدواج در دانشجویان دختر. **رویش روان‌شناسی**، ۱۰ (۶)، ۱۱۶-۱۰۷.
- سقزی، ایوب، گل محمدیان، محسن، حجت‌خواه، سید محسن. (۱۴۰۰). پیش‌بینی رغبت به ازدواج براساس مشکلات بین‌فردی با میانجی‌گری نگرش به عشق در دانشجویان. **روانشناسی و روانپزشکی**

شناخت، ۴ (۳۷)، ۹۵-۱۰۹.

سیدحسین طهرانی، محمد، کاکابرایی، کیوان، امیری، حسن. (۱۴۰۰). تدوین الگوی چهار وجهی مشاوره پیش از ازدواج «آگاه» با نگاه بومی و فرهنگی، و بررسی اثربخشی آن بر آگاهی، پذیرش، مسئولیت‌پذیری و سازگاری زناشویی زوجین. **فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی**، ۱۲ (۴۶)، ۲۳-۵۲.

شیخ، سجاد، خوش‌کنش، ابوالقاسم، پورابراهیم، تقی، پوردل، مژگان. (۱۴۰۱). مقایسه نگرش و گرایش به ارتباط قبل از ازدواج، باورهای غیرمنطقی و خودبازداری در دانشجویان دختر و پسر، **پژوهش‌های مشاوره**، ۲۱ (۸۱)، ۲۱۱-۲۲۹.

صالحی‌مبارکه، سمانه، فلاح یخدانی، محمدحسین، وزیری یزدی، سعید، چابکی نژاد، زهرا. (۱۴۰۱). طراحی مشاوره پیش از ازدواج و ارزیابی اثربخشی آن بر نگرش‌های ناکارآمد نسبت به انتخاب همسر در دانشجویان دختر، **روان‌شناسی تحلیلی شناختی**، ۱۳ (۴۸)، ۶۹-۸۲.

کیانی، رضا. (۱۴۰۱). بازشناسی تحلیلی و مقایسه‌ای دایره ازدواج و همسرگزینی در متون دینی (مورد مطالعه: عهد عتیق و عهد جدید)، **پژوهشنامه زنان**، ۱۳ (۲: ۴۰)، ۲۸۳-۳۰۴.

گودرزی، محمود، شیری، فاطمه، محمودی، بختیار. (۱۳۹۷). اثربخشی آموزش مؤلفه‌های خانواده درمانی شناختی-رفتاری بر تعارض والد-فرزندی و تعارض زناشویی. **روان‌شناسی کاربردی**، ۱۲ (۴)، ۵۳۱-۵۵۱. مرادی، زهرا، صدری دمیرچی، اسماعیل، کشاورز افشار، حسین، درگاهی، شهریار. (۱۴۰۱). تجربه زیسته زنان متأهل دارای ازدواج بدون رضایت والدین: یک مطالعه پدیدارشناسی، **فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی**، ۵۰، ۲۲۵-۲۵۲.

میرمحمدصادقی، مهدی. (۱۳۹۷). **آموزش پیش از ازدواج**. مشهد. به نشر (آستان قدس رضوی). هاشمی‌گل‌مهر، مجید، امان‌الهی، عباس، فرهادی، حمید، اصلانی، خالد، رجبی، غلامرضا. (۱۳۹۹). **ارایه الگوی ازدواج موفق: یک پژوهش کیفی**. **پژوهش‌های مشاوره**، ۱۹ (۷۶)، ۱۷۱-۱۴۱.

Armenia A, Troia B. (2017). Evolving opinions: Evidence on marriage equality attitudes from panel data. **Social Science Quarterly**, 98(1), 185-195.

Gurman, A. S., Lebow, J. L., Snyder, D. K. (2019). *Clinical Handbook of Couple Therapy, Fifth Edition*, The Guilford press, New York London.

Qian, Z., & Lichter, D. T. (2018). *Marriage markets and assortative mating in first marriages and remarriages in the USA Les marchés du mariage et l'homogamie sociale dans les premiers mariages et les remariages aux Etats Unis*. Marriage.

Raymo, J. M., Park, H. (2020). Marriage Decline in Korea: Changing Composition of the Domestic Marriage Market and Growth in International Marriage. **Demography**, 57(20), 1-24.

Shaud S, Asad S. (2018). Marital adjustment, convergent communication patterns, and psychological distress in women with early and late marriage. **Current Psychology**, 18(18), 1-8.